

בינת זקנים

לקחי מוסר ודרך ארץ הנלמדים מפרשת השבוע מחז"ל וזקני הדורות ז"ל

צו - תשפ"ב

ולהוציא הדשן; א"כ עדיף אם עושה זה כהן גדול - להראות הכניעה הזו, ולהראות כניעה זו אי אפשר לקיים ע"י אחרים, ולכן כתיב כאן "אהרן" דוקא. (חתם סופר ז"ל - תורת משה צו ד"ה "צו את אהרן במדרש רבה").

אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה (ויקרא ו' י)

טהרת המחשבה: סגולה לניצל מהרהורים רעים

מצאתי כתב יד של האלקי מהר"מ קורדוורא ז"ל שכתב וזה לשונו: למדני זקן אחד לבטל המחשבה, יאמר פסוק זה הרבה פעמים, "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה". [עכ"ל הרמ"ק]. ובעיני פשוט שזה הזקן היה אליהו הנביא, ולרוב ענותנותו של הרב לא רצה לגלות. על כן יאה נזהר בזה במי שנפל בלבו מחשבת און או מחשבת הבל, שיאמר הפסוק הנ"ל הרבה פעמים. ונראה בעיני שיאמר ג"כ הפסוק (תהלים קי"ט קי"ג) "סעפים שנתתי ותורתך אהבתני", ויאמר אותו בהתעוררות גדול ויהיה גיבור כארי. (של"ה שער האותיות אות ל' לב טוב").

[סעפים", פי' חושבי מחשבות און. (רש"י). ובספר אור לישרים (להג"ר זרח אידליץ ז"ל, מדייני בית דינו של הנודע ביהודה ז"ל) (דרוש א') כתבו חכמי הקבלה סגולה לטהר המחשבה לומר פוסק "סעפים שנתתי ותורתך אהבתני", כי פירוש "סעפים" הוא מחשבות ודמיונות, וכבר ביארנו שמחשבות והרהורים רעים באים מסמא"ל ולילית" - יחד הם גמטריא תרי"א, וה"תורה" שהיא ג"כ גימטריא תרי"א, היא רפואה לזה. לכן קאמר סעפים הוא שונא, והתורה הוא אוהב, וחושבנא דדין כחושבנא דדין. עכ"ל.]

נמצא כתוב בספרי המקובלים שטוב לבטל הרהורים רעים, שיכוין או יזכיר שם "קרע שטן" בניקוד שב"א, ויאמר פסוק "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" ופסוק "סעפים שנתתי ותורתך אהבתני", ויעביר יד ימינו על מצחו ג' פעמים, ויועיל בעזרת ה' יתברך, ובלבד שישתדל להעתיק מחשבתו מהרהורים. (פלא יועץ ערך "מחשבה").

[כתב בספר החינוך (מצוה קפ"ח): אם יחשוב האיש בפגעו באשה נאה כי גיהנם פתוח בין ריסי עיניה, ובאש תמיד תוקד כל הקרב אליה, ויחזיר כל מחשבותיו אל הדברים האלה, לא תהיה לו לפוקה. עכ"ל.]

והנותרת מִמְּנָה יֹאכְלוּ אֶהָרֶן וּבְנָיו מִצֹּת תֹּאכֵל בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ בְּחֶצֶר אֶהָל מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ (ויקרא ו' ט')

הכנעה לה: ע"י הכנעה באים לידי יראה, וזוכים להתגלות כבודו ית', ולגאולה

המצה סימן אל ההכנעה - כעיסת מצה שאינו עולה למעלה. ומצה של חג הפסח יוכיח, כי היא סימן חירות וגאולה, לפי שלא חשק ה' בישראל כי אם בעבור שהם ממעטים את עצמם, כמו שלמדו (חולין פט.) מן פסוק (דברים ז' ז') "לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם כי אתם המעט", כי "מה ה' שואל ממך כי אם ליראה" (דברים י' יב) - שהענוה מביאה לידי יראה (סוטה פ"ט משנה ט"ו). וכל עוד שההכנעה מצויה בתחתונים ביותר, לפי זה ביותר תגלה ותראה מלכות שמים, כי הוא יתברך "גאות לבש" (תהלים צ"ג א') ו"אין עוד מלבדו" (דברים ד' ל"ה). וזהו טעם גלות מצרים - להכניעם בכור עוני, וחסו בשם ה', וע"י ההכנעה יצאו לחירות מן המלכויות ונכנסו בעול מלכות שמים. ולפיכך דין החמץ בשריפה דוקא, כי נימוס קלוסין הוא שכל המתגאה נידון באש, כדאיתא במדרש (ויקרא רבה ז' ו') וכו'. ולפיכך דין החמץ במשהו, כי בכל המדות צריך האדם לילך בדרך ממוצע חוץ מן הגאווה, שאמרו חז"ל (סוטה ה.) לא מינה ולא מקצתה, הרי שאסרו אפילו משהו מן הגאווה, כך

צו את אהרן ואת בניו וכו', ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן אשר תאכל האש וגו' (ויקרא ו' ב-ג)

מצוות: זירוז לעשיית מצוות שיש בהן חסרון כיס

אין "צו" אלא לשון זירוז, מיד ולדורות. אמר ר' שמעון, ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס (פי' הסיבה היותר גדולה שייאמר הכתוב לשון צווי אינה אלא מפני שיש באותה מצוה גם חסרון כיס (רא"ם ויקרא ו' ב, וע' במפרשים כמה דעות באיזה חסרון כיס קמיידי). (תורת כהנים צו א' א', ומדרש הגדול ויקרא ו' ב, ורש"י).

[כתב בספר פלא יועץ (ערך "ותרנות"): כל העולם מאמינים שהמוציא הוצאת לדבר מצוה הוא מלוה ה' בריבית לערך אלף למאה ויותר - דבר שאין לו קצבה, ואוכל פירות בעולם הזה - עושר וכבוד, והקרן קיימת לעולם הבא. אך בשעת מעשה כך לא יעשה, כי יצר סמוך עושה שלבו יקשה ובחושך יכוסה, ולא יראה כי טוב לפי רוב המעשה - אם מוסיף מוסיפין לו ואם פוחת פוחתין לו, ומי פתי ימשוך ידו מלהוציא ממון זולתו כי הוא צוה ויחשוב לו מצוה ומרבה לו טובה, הרי זה דומה למאי דאמרי אינשי "בעלים נותנים, עבדים בוכים". אין זה כי אם רוע לב, כי יצר הממון הוא עז כעזאזל וקשה כברזל. עכ"ל, וע"ש עוד.]

עבודת ה': להכניע עצמו ולעזוב כבוד עצמו בעשותו מעשים לכבוד השי"ת - זה הוא מצוה שאי אפשר לעשות ע"י אחרים

אמר רבי לוי, כתיב "ולבש הכהן מדו בד והרים את הדשן" (אין דרך העולם ללבוש בגדים נאים בגריפת תנור וכירים (יפה מראה))? אלא שאין גדולה בפלטין של מלך (פי' היינו טעמא, לפי שאין גדולה לפני ה', דאפילו כשהוא לבוש בגדים נאים שהאדם מתהדר ומתנאה בהם, הוא משמש לפני ה' בעבודות השפלות, וזה לאות שאין גאווה לפניו, אלא כל גאה ראוי שיכניע עצמו לעבודתו (יפה מראה). (ירושלמי שבת י' ג').

יראה לבני אדם הכניעה ויניח הגבהות לכבוד הבורא (כלומר, יאמר בלבו שהגובה והגאון ראוי לכבוד הבורא, ולא לו (פת לחם)) ויעזוב הגדולה והיקר והזהירות על נפשו בעת שהוא עושה לאלקים יתברך, בין לבדו בין בתוך מקהלות בני אדם. כמו שאמר הכתוב על אהרן, על גדולת מעלתו, "והרים את הדשן וגו'", וחייבו הבורא להוציא את הדשן בכל יום תמיד - להשפל ולהסיר הגבהות מלבו. וכמו זה אמר בודד (שמואל ב' ו' ט"ז) "ותרא את המלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'" ושאר הענין. ואמר (תהלים קי"ט מ"ו) "ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש". (חובות הלבבות שער הכניעה פרק ו').

יש לומר שאהרן לא נזכר [מתחילת ספר ויקרא] עד כאן, [אלא בני אהרן, "וערכו בני אהרן" (ויקרא א' ח'), "וזרקו בני אהרן" (שם שם י"א), "ונתנו בני אהרן" (שם שם ז'),] כי דרשו חז"ל (מועד קטן ט:): דמצוה שאפשר לקיים ע"י אחרים, תלמוד תורה עדיף, על זה נאמר (משלי ח' י"א) "כל חפצים לא ישוו בה" - אפילו חפצי שמים; משא"כ במצוה שאי אפשר לקיים ע"י אחרים, עליה נאמר (משלי ג' ט"ו) "כל חפצין לא ישוו בה" - הא חפצי שמים ישוו בה. עיין מגן אברהם סימן תמ"ד (ס"ק י'). והנה, אהרן "תורת אמת היתה בפיהו" (מלאכי ב' ו', ובראשית רבה צ"ט ה'), לא רצה הקב"ה להזכיר אהרן במעשה קרבנות, כי טוב לו שילמוד תורת אמת, כי תורתו חביבה לפני הקב"ה, ובניו יעשו העבודה, כמו שאמר הקב"ה לדוד המלך "טוב יום בחצריך מאלף" (תהלים פ"ד י"א) - טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח (שבת ל). משא"כ בהרמת הדשן, שכתב חובת הלבבות שיש מכאן רמז מוסר, שאין גבהות לפני הקב"ה, שהכהן צריך ללבוש בגדי כהונה

ולא יפקוד רע בחטאים גדולים (יפ"ת)). כך, כיון ששמעו ישראל פרשת קרבנות, נתיראו (פי' נתיראו בראותם כמה מיני קרבנות, כי מי יוכל לזוהר בכלום, כי פעמים יחטא ולא אדעתיה כדי שיוכל להביא קרבנו, ופעמים שלא יהיה לו ממון להביא; וכל שכן בזמן שאין בית המקדש קיים, מה יעשה?! (יפ"ת)). אמר להן משה "אל תתיראו, התעסקו בתורה ואין אתם יראים מכל אלה", הה"ד "זאת התורה לעולה ולמנחה". (ויקרא רבה ט' ח').

אמרו ישראל לפני הקב"ה "רבונו של עולם, הרי אתה מצוה אותנו שנביא כל הקרבנות הללו. בעוד שבית המקדש קיים, אדם חוטא ומביא קרבן ומתכפר לו, וכן מביא מנחה ומתרצה לו. ועכשיו שחרב בית המקדש, היאך אנו עושים על חטאתינו ועל אשמותינו?!" אמר להם הקב"ה "אם מבקשים אתם שיתכפר עליכם, היו משמרים תורת, ואני מעלה עליכם כאילו עשיתם לפני קרבן". ומניין? "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלוואים ולזבח השלמים", אל תקרי כן, אלא "זאת התורה לא לעולה ולא למנחה ולא לחטאת ולא אשם ולא מלוואים ולא זבח השלמים", אלא היו עוסקים בתורה ויהיה חשוב לפני כאילו אתם מקריבים לפני כל הקרבנות. לפיכך אמר דוד (תהלים ק"ט צ"ד) "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחיתי" - כי אני יודע שעסיקת תורתך מכפר עוונות, לפיכך אהבתי תורתך. (תנחומא צו סימן י"ד).

גדולה תורה יותר מכל הקרבנות, שכן דרשו ז"ל (ר"ה יח.) "אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה" (שמואל א' ג' י"ד) - בזבח ובמנחה הוא דאינו מתכפר אבל הוא מתכפר בדברי תורה. וכן הכתוב אומר "זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת וגו'", ואמרו במנחות (ק"י) כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה, כאילו הקריב מנחה, כאילו הקריב חטאת, כאילו הקריב אשם, כאילו הקריב שלמים. וזה לשון הזוהר הקדוש פרשת שלח (דף קנט): כל מאן דאשתדל באורייתא כאילו מקרב כל קורבנין דעלמא לקמי קודשא בריך הוא, ולא עוד אלא דקוב"ה מכפר ליה על כל חובי, ומתקנין ליה כמה כורסיין לעלמא דאתי (תרגום: כל מי שעוסק בתורה, כאילו מקריב כל הקרבנות שבעולם לפני הקב"ה. ולא עוד, אלא שהקב"ה מכפר לו על כל עוונותיו, ומתקנים לו כמה כסאות לעולם הבא). וז"ל מדרש הנעלם פרשת וירא: בטלו הקרבנות, לא בטלה התורה, האי דלא איעסק בקרבנות ליעסק בתורה ויתנהי ליה יתיר (תרגום: הגם ש[בטלו הקרבנות] בחורבן ביהמ"ק), לא בטלה התורה; זה שלא יכול לעסוק בקרבנות יעסק בתורה, וייעיל לו עוד יותר מן הקרבנות), עכ"ל בקיצור. (החפץ חיים ז"ל - שמירת הלשון ח"א שער התורה פרק ב').

שלום: גדולה מדת השלום

למה נאמר "זבח שלמים"? שהוא עושה שלום בין המזבח ובין הכהנים ובין ישראל. היאך? העולה, אין כתיב בה "שלום", ולא בחטאת ולא באשם, אלא בתודה. בא וראה, העולה היתה כולה כליל לאישים. והחטאת, היתה דמה ואמוריה למזבח, ועורה ובשרה לכהן, אבל לישראל לא היתה ממנה הנאה. וכן האשם. אבל התודה, היתה דמה ואמוריה למזבח, והחזה והשוק לכהנים, ועורה ובשרה לישראל; נמצאת עושה שלום בין המזבח ובין הכהנים ובין ישראל, לפיכך נקראת "זבח השלמים", שהיה עושה שלום לכל. (תנחומא צו סימן ד').

גדולה מדת השלום, שכל המצוות כולן נחתמות בשלום, והשלום חתימת הכל. ועל כן תיקנו לנו רבותינו חתימת התפילה בשלום - "המברך את עמו ישראל בשלום". וכן אמרו במסכת מגילה (יח.) ברכה דהקב"ה שלום הוא, שנאמר (תהלים כ"ט י"א) "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום". וכן מצינו הקרבנות כולן חותמים בשלום, שנאמר "זאת התורה לעולה ולמנחה וגו' ולזבח השלמים", הרי כל הקרבנות חתומים בשלמים. ואמרו רז"ל (תנחומא שם, ותורת כהנים - ויקרא דיבורא דנדבה פרשה י"ג פרק ט"ז) למה נקרא שמן "שלמים"? שמטילים שלום בעולם. (הכתוב הזה הקדים עולה וחתם בשלמים; הקדים עולה, כמשפט - כי הוא הנבחר והוא הנכבד מכל הקרבנות, וחתם בשלמים לפי שראוי לחתום במדת השלום, שהוא קיום העולם (רבינו בחיי עה"ת - ויקרא ז' ל"ח)). וכן שלמה חתם ספר שיר השירים בשלום, שנאמר (שיר השירים ח' י') "אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום". הא למדת שהשלום קיום העולם. (רבינו בחיי כד הקמח - ערך "שלום").

משהו מן החמץ אסור. וכן אמרו חז"ל (אבות ד' י') "מאד מאד הוא שפל רוח בפני כל אדם", והוא רמז להפלגת הענין ולהרחיקו מכל וכל. וכו'.

ומטעם זה המצה סימן גאולה וחירות בכל מקום, הן ביציאת מצרים; הן בקרבן תודה, כמו שנאמר (תהלים ק"ז ב') "יאמרו גאולי ה' אשר גאלם מיד צר וגו'", וזה קאי על כל ארבעה שצריכין להודות, שנגאלו בעבור שנכנעו בעמל לבם וגו', ועל כן הוא מקריב חלות מצות; הן במנחות, כי ע"י הקרבנות נגאל האדם מיד היצר הרע אשר מצודתו פרוסה עליו ללכודו בחבלי עוני, והוא יוצא לחירות מן היסורין ומן המלכויות ומן מלאך המות ע"י הקרבן המביא לידי רוח נשברה והכנעה. על כן דין המנחות לאפות מצה. (כלי יקר ויקרא ו' ט').

זאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה, אם על תודה יקריבנו ויהקריב על זבח התודה וגו' (ויקרא ז' י"א-י"ב)

הודאה לה: בזכות ההודאה על הטובות הקב"ה חוזר ומשפיע עוד טובות

יש לדקדק בפסוק, מה שאמר "אשר יקריב לה", שהוא מיותר, שהרי בחטאת ובאשם כתיב "זאת תורת החטאת" (ויקרא ו' י"ח) "זאת תורת האשם" (ויקרא ז' א'), ולא כתיב בהו "אשר יקריב". ועוד, שחזר לומר "אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה", והוא כפל ענין. ועוד, פתח בשלמים והזכיר תודה. ונראה לומר שרמז כאן שבח המודה ומכיר בטובתו של הקב"ה - שלעולם יתמיד לו הקב"ה חסדיו ונפלאותיו.

וזהו שאמר "זאת תורת זבח השלמים", שהם באים על השלום ועל הטובה שעשה הקב"ה עמו והוא מכיר בטובותיו, זהו שכרו - "אשר יקריב לה", כי ישוב ה' לשוב עליו לטוב, ויחזור ויקריב קרבן שלמים אחרים לה; "אם על תודה" - שיבוא להודות לה' על אשר גמלו כל טוב "והקריב על זבח התודה".

ולזה כיון דוד המלך ע"ה שאמר (תהלים נ' כ"ג) "זובח תודה יכבדני". והנה חז"ל דרשו (ויקרא רבה ט' ב') "יכבדני" אין כתיב כאן, אלא "יכבדני" - כבוד בעולם הזה וכבוד בעולם הבא, וכו'. אמנם כפי ענינינו יש לנו לדרוש כפל "יכבדני" - כבוד אחר כבוד; שמתוך שהוא מכיר בחסדי ה', להודות לו ולשבחו ולקדם פניו בתודה לכבודו, ישוב ה' לשוב עליו לטוב, באופן שגם הוא יחזור לכבודו בקרבן תודה להודות את שמו על אשר הגדיל לעשות עמו. וזהו שרמז הכתוב "אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה", כלומר יזכה לנס שמתוכו יחזור "והקריב" פעם אחרת, והיה כבוד אחר כבוד לה'. (כסף מזורק [למזה"ר יאשיהו פינטו ז"ל, רב מובהק ודרשן גדול בעיר דמשק - נדפס בשנת שפ"ח] - דרוש ב' לפרשת צו - דף קט"ו טור א').

[בספר של"ה (מסכת פסחים - מצה שמורה) ביאר הפסוק (תהלים ק"ז ח') "ידו לה' חסדו ונפלאותיו לפני אדם", דכשמשבחים להש"ת בחדש שעשה, אז בא התעוררות שיושפע עוד; על כן התחיל בלשון יחיד - "חסדו", ומסיים בלשון רבים - "ונפלאותיו", דכשיודה על החסד שעשה, אז יבוא מצד התעוררותו עוד השפעה להוסיף על הראשון, זהו "ונפלאותיו". עכ"ד, וע"ש עוד].

זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמלוואים ולזבח השלמים (ויקרא ז' ל"ז)

תורה: העוסק בתורה כאילו הקריב קרבנות

אמר ריש לקיש, מאי דכתיב "זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם"? כל העוסק בתורה, כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם. **מנחות ק"י.**

אמר רבי אחא, משל לשלטון שנכנס למדינה, ועמו כיתות של לסטים (שהיו אסורים בזיקים יפה תואר). אמר אחד לחבירו "מה נורא זה השלטון" (כי נפל פחדו עליו, כי מי יוכל לדקדק במעשיו; וע"י ששלטון זה אכזרי נורא מאד, יפקוד על כל דבר פשע כקטון כגדול, ומי יוכל לזוהר יפ"ת)). אמר לו "הדא פסטמא דילך טבא, ולית את דחיל מיניה" (פי' כשיהיה דיבורו טוב, לא ירא ממנו, כי כשיכבד השלטון ויכנע מפניו ודאי ישיעבור על השגגות והדברים הקלים,